

OPŁATY i FUNDUSZE

w ochronie środowiska

VERLAG
DASHÖFER

Świat profesjonalnej wiedzy

AKTUALNOŚCI • PORADY PRAWNE • TEMAT NUMERU • FINANSE • PYTANIA I ODPOWIEDZI

Nr 8 sierpień 2010

Miesięczny serwis informacyjno-doradczy

www.dashofer.pl

Spis treści:

■ Aktualności

- Ścieki – kary za opóźnienia w realizacji inwestycji 1
- Klasyfikacja opłat i kar pobieranych przez samorządy 2
- Odpady – zostały przyjęte założenia nowej ustawy 3
- Opłata za informacje o prognozie pogody 4

■ Porady prawne

- Opodatkowanie lasów (cz. I) 4

■ Temat numeru

- Krajowa baza o emisjach gazów cieplarnianych i innych substancjach 6

■ Finanse

- Jakże są jeszcze szanse na pozyskanie dofinansowania do projektów środowiskowych? 8
- Środki europejskie na badania naukowe w ochronie środowiska 11
- System zielonych inwestycji – nabór wniosków w ramach I konkursu 14
- Ochrona gatunków i siedlisk in-situ – nabór wniosków 15
- Ochrona i zrównoważony rozwój lasów – nabór wniosków 16

- Wykaz zmian w prawie 16

§ Aktualności

Ścieki – kary za opóźnienia w realizacji inwestycji

Za niewywiązanie się przez gminy z zadań ujętych w KPOŚK i tym samym niespełnienie unijnych wymogów Polsce mogą grozić kary.

31 grudnia 2010 r. upływa termin realizacji drugiego z celów pośrednich, określonych w Traktacie dotyczącym przystąpienia m.in. Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, związanych z wdrażaniem wymogów Dyrektywy 91/271/EWG, na które Polska uzyskała okres dostosowawczy do 2015 r.

Opóźnienie w realizacji inwestycji

157 aglomeracji powyżej 15 tys. RLM zgłosiło opóźnienia w realizacji inwestycji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK).

Na podstawie danych przekazanych przez marszałków województw, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej

opracuje projekt aktualizacji Programu. Zostaną wyznaczone nowe terminy wykonania inwestycji.

Czas na dokończenie realizacji będzie zależeć od stopnia zaawansowania danej inwestycji. Będzie musiało to być poświadczane konkretnymi dokumentami oraz programami dostosowawczymi wraz ze szczegółowym harmonogramem działań inwestycyjnych dla każdego przedsięwzięcia.

Termin 31 grudnia 2010 – możliwe konsekwencje

Osiągnięcie zgodności z dyrektywą dla 1069 aglomeracji, z których ładunki zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowią 86% całkowitego ładunku tych zanieczyszczeń, pochodzących z aglomeracji, powinno zostać zapewnione do końca 2010 r.

Niewywiązanie się z tego obowiązku lub nieterminowe wykonanie zadań

Szanowni Państwo!

Z radością przekazuję w Państwa ręce sierpniowy numer serwisu informacyjno-doradczy „Opłaty i fundusze w ochronie środowiska”.

W aktualnościach informujemy o opłatach wynikających z założeń do nowej Ustawy o odpadach.

Zachęcam do zapoznania się z pierwszą częścią tekstu o podatku leśnym.

Z tego artykułu dowiedzą się Państwo, na jakie lasy zostało nałożone opodatkowanie.

Tematem numeru jest niedawno uruchomiona baza o emisjach gazów cieplarnianych i innych substancjach.

W dziale Finanse informujemy o szansach, jakie pozostały na pozyskanie dofinansowania do projektów środowiskowych. Przedstawiamy także wiadomości dotyczące nowych naborów wniosków.

Zachęcam do zapoznania się z pozostałymi artykułami. Wierzę, że informacje zawarte w tym numerze spełnią Państwa oczekiwania i będą pomocne w pracy.

Z wyrazami szacunku,
Wydawnictwo Verlag Dashofer

Anna Kordowska

Anna Kordowska
Redaktor odpowiedzialny
e-mail: kordowska@dashofer.pl
tel. (22) 559 36 43

przez gminy może przyczynić się do nałożenia na Polskę kar pieniężnych. Jednocześnie może powstać konieczność zwrotu przyznanych środków przez niezrealizowanie projektów dofinansowanych przez UE.

Dla gmin, które uzyskały zawieszenie podwyższonych opłat za korzystanie ze środowiska, niedotrzymanie terminu również może mieć konsekwencje. Może zająć konieczność uiszczenia tych opłat razem z należ-

nymi odsetkami. Najprawdopodobniej przyczyni się to do wzrostu opłat dla mieszkańców za zbiorowe odprowadzanie ścieków. ■

Redakcja

§ Aktualności

Klasyfikacja opłat i kar pobieranych przez samorządy

Od 1 stycznia nie funkcjonują już powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska. W związku z tym zmienił się także sposób klasyfikacji opłat i kar pobieranych przez samorządy z tytułu korzystania ze środowiska.

Zgodnie z pismem z dnia 10 czerwca 2010 r. przedstawionym przez Ministerstwo Finansów (ST2-4834-13/SZH/2010/331) w celu ujęcia dochodów z tytułu opłat i kar pobieranych z tytułu korzystania ze środowiska w budżecie jednostki samorządu terytorialnego należy przyjąć za najbardziej adekwatny dział 900 – „Gospodarka komunalna i ochrona środowiska”, rozdział 90019 – „Wpływy i wydatki związane z gromadzeniem środków z opłat i kar za korzystanie ze środowiska” oraz paragrafy:

➤ 069 – „Wpływy z różnych opłat” z odpowiednią czwartą cyfrą, w przypadku wpływów z tytułu opłat za usuwanie drzew, krze-

wów, szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, składowanie odpadów oraz pozostałych rodzajów gospodarczego korzystania ze środowiska i dokonywanie w nim zmian,

- 057 – „Grzywny, mandaty i inne kary pieniężne od osób fizycznych”, z odpowiednią czwartą cyfrą lub
- 058 – „Grzywny i inne kary pieniężne od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych”, z odpowiednią czwartą cyfrą, w przypadku wpływów z tytułu kar za usuwanie drzew, krzewów, niewłaściwe składowanie odpadów, naruszenie zasad korzystania ze środowiska.

W przypadku dokonywania wydatków na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej, właściwe byłoby ujmowanie tych wydatków w odpowiednich rozdziałach i paragrafach, w zależności od rodzaju dokonywanego wydatku.

Przy kwalifikacji dokonanych wydatków należy jednocześnie przeprowadzić szczegółową analizę charakteru wydatku i określić przesłanki służące jego zaklasyfikowaniu do konkretnego paragrafu.

O wyborze właściwego paragrafu (np. dotacje, wydatki bieżące lub majątkowe), bądź rozdziału klasyfikacji, decyduje wyłącznie jednostka samorządu terytorialnego, kierując się zakresem przedmiotowym gminnych zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, nałożonymi przepisami Ustawy – Prawo ochrony środowiska.

W zależności od sposobu i kierunku wydatkowania przedmiotowych środków, powinno się je sytuować np. w rozdziałach: 01010 – „Infrastruktura wodociągowa i sanitacyjna wsi”, 90095 – „Pozostała działalność”, lub 92601 – „Obiekty sportowe”.

NASI STALI EKSPERCI:

Paulina Grabowska, prawnik. Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, aplikant radcowski w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie. Ukończyła Szkołę Prawa Amerykańskiego oraz Szkołę Prawa Brytyjskiego i Europejskiego przy Uniwersytecie Warszawskim. Absolwentka studiów podyplomowych „Zarządzanie i finanse w przedsiębiorstwie” w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Obecnie pracownik dużej kancelarii.

dr Michał Kuliński, adwokat. Wykształcenie: Uniwersytet Jagielloński – Wydział Prawa i Administracji (1996-1998), Uniwersytet Warszawski – Wydział Prawa i Administracji (1998 – ukończony w 2001 r.), Centrum Prawa Amerykańskiego – Levin College of Law University of Florida przy WPIA UW, Studium Bezpieczeństwa Narodowego przy Instytucie Stosunków Międzynarodowych UW. Współpracownik firmy Prawniczej „Smoktunowicz&Falandysz”.

Krzysztof Choromański, współwłaściciel i Członek Zarządu Biura Konsultacyjnego KOBİKO Sp. z o.o. odpowiedzialny za zarządzanie projektami (ekonomiczne zagadnienia ochrony środowiska oraz przygotowanie i realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki komunalnej).

Środki pozostałe po zlikwidowanych gminnych i powiatowych funduszach ochrony środowiska i gospodarki wodnej mogą być klasyfikowane w

rozdziale 90019 – „Wpływy i wydatki związane z gromadzeniem środków z opłat i kar za korzystanie ze środowiska” oraz w paragrafie 069 –

„Wpływy z różnych opłat”, z odpowiednią czwartą cyfrą. ■

Redakcja

§ Aktualności

Odpady – zostały przyjęte założenia nowej ustawy

Rząd przyjął założenia do nowej ustawy odpadowej, która ma na celu wdrożenie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylić niektóre dyrektywy, przedłożone przez ministra środowiska.

Nowa ustawa, nad którą pracuje resort środowiska, ma za zadanie zmianę zasad postępowania z odpadami, a przede wszystkim:

- ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów,
- zmniejszanie negatywnego wpływu na środowisko,
- przygotowanie do ponownego wykorzystania.

Reguluje także zagadnienia finansowe, dotyczące:

- opłat za składowanie odpadów,
- opłat karnych za składowanie odpadów,
- odraczania opłat karnych,
- redystrybucji wpływów z opłat za składowanie odpadów i opłat karnych za składowanie odpadów.

Wzrost opłaty za składowanie

Zgodnie z założeniami ma wzrosnąć opłata za składowanie odpadów. Górna stawka ma wynosić 400 zł za umieszczenie 1 Mg odpadów na

składowisku. Opłata będzie corocznie podwyższana o wskaźnik inflacji. Stawki za selektywnie zebrane odpady komunalne będą niższe.

Ma to na celu zwiększenie ilości odpadów poddawanych procesom odzysku (w tym recyklingu), zmniejszenie ilości odpadów poddawanych procesom unieszkodliwiania, a w szczególności unieszkodliwiania przez składowanie.

Opłata karna

Opłata karna za składowanie odpadów będzie ponoszona za składowanie odpadów niezgodnie z przepisami o gospodarowaniu odpadami. Po stwierdzeniu nieprawidłowego składowania marszałek województwa, w drodze decyzji, ustali opłatę karną według stawek obowiązujących w okresie, w którym składowanie odpadów miało miejsce.

Opłata karna będzie ponoszona niezależnie od opłaty za składowanie odpadów.

Plany gospodarki odpadami

Nowa ustawa zakłada zniesienie obowiązku przygotowania planów gospodarki odpadami dla gmin i powiatów. Będą one opracowane tylko na szczeblu wojewódzkim, a okres

ich aktualizacji zostanie zwiększony z 4 do 6 lat.

Mają one być zgodne z Polityką ekologiczną państwa i uzupełnione, zgodnie z Dyrektywą 2008/98/WE, o program zapobiegania powstawaniu odpadów.

Inne zmiany

Instrumentem prawnym będą regulaminy utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, przygotowane na podstawie Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

Do ustawy odpadowej zostaną wprowadzone nowe definicje, m.in. bioodpady, sprzedawca odpadów (dealer), pośrednik w obrocie odpadami (broker), przetwarzanie.

Termin obowiązywania

Większość przepisów powinna zacząć obowiązywać od 12 grudnia 2010 r. Jest to ostateczny termin na wdrożenie przepisów dyrektywy.

Projekt założenia projektu nowej ustawy można znaleźć na stronach Ministerstwa Środowiska: www.mos.gov.pl ■

Redakcja

Masz pytanie do naszych ekspertów?

Chcesz uzyskać więcej informacji na wybrany temat?

Napisz do Redakcji! e-mail: kordowska@dashofer.pl

§ Aktualności

Opłata za informacje o prognozie pogody

Czy Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej może żądać od gmin opłat za informacje dobowe o stanie wód i prognozie pogody? Pytanie takie powstało już przy pierwszej fali powodziowej.

Opłatność za informacje dla urzędów gmin może zaistnieć w przypadku, gdy:

- samorządy potrzebują nietypowych informacji, które nie są przetwarzane w wyniku standardowych procedur – dane mają zostać opracowane na podstawie szczegółowych kryteriów określonych przez gminę,
- nie służą wykonywaniu zadań ustawowych samorządu.

Serwis internetowy IMGW pogodnyka.pl przedstawia prognozy

wraz z opadami dla wszystkich jednostek osadniczych posiadających nazwę administracyjną w Polsce. Możliwe jest uzyskanie nieodpłatnej prognozy na 14 dni dla ponad 86 tys. miast, wsi, osiedli.

Nieodpłatnie udostępniane są również wszelkie informacje przetwarzane w wyniku realizacji standardowych procedur organom władzy publicznej w zakresie niezbędnym do wykonania zadań ustawowych. Instytut przekazuje na bieżąco wszelkie potrzebne informacje właściwym służbom i organom (odbiorcami tych danych są głównie: sztab centralny i wojewódzkie sztaby kryzysowe, które zgodnie z obowiązującym prawem koordynują działania na terenie województw).

Sytuacja zagrożenia

W momencie wydania ostrzeżeń o zagrożeniach, w serwisie internetowym nieodpłatnie udostępniane są:

- meteorologiczne mapy radarowe, aktualizowane co 10 minut,
- aktualna mapa wyładowań atmosferycznych, pozwalająca na bieżąco obserwować przesuujące się burze,
- mapa aktualnych stanów wody w głównych rzekach Polski, z zaznaczeniem aktualnego stanu wód (stan ostrzegawczy i alarmowy),
- tzw. PODEST, podający automatycznie co 30 minut stan wody ze stacji pomiarowych zlokalizowanych na głównych rzekach i ich dopływach, który został uruchomiony w czasie ostatnich wezbrań.

Redakcja

§ Porady prawne

Opodatkowanie lasów (cz. I)

Lasy w Polsce rosną na 9 mln ha, czyli pokrywają ponad 28% powierzchni kraju. Gospodarka leśna ma zasadnicze znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska, a zasady finansowe gospodarowania lasami znajdują zastosowanie do blisko 1/3 powierzchni kraju. Istotnym elementem z tego punktu widzenia jest opodatkowanie lasów.

Co niezwykle istotne, opodatkowanie lasów w sposób kompleksowy reguluje Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (Dz.U. z 2002 r. Nr 200, poz. 1682 ze zmianami) bez odsyłania do Ustawy o lasach.

Definicja lasu

W Ustawie o podatku leśnym inaczej zdefiniowano, co to jest las niż

w Ustawie o lasach. Dlatego dla celów podatkowych nie należy odwoływać się do definicji lasu zawartej w Ustawie o lasach.

Według Ustawy o podatku leśnym lasem są grunty leśne sklasyfikowane w ewidencji gruntów i budynków jako lasy.

Natomiast według ustawy o lasach lasem jest grunt:

- 1) o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub przejściowo jej pozbawiony:
 - a) przeznaczony do produkcji leśnej lub
 - b) stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo
 - c) wpisany do rejestru zabytków;

- 2) związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywane na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.

✓ WAŻNE!

W świetle Ustawy o lasach opodatkowaniu podatkiem leśnym podlegają lasy, z wyjątkiem lasów zajętych na wykonywanie innej działalności gospodarczej niż działalność leśna. Wszystkie lasy, gdzie prowadzona jest działalność leśna, objęte są podatkiem leśnym.

Jednocześnie oznacza to, że lasy zajęte na działalność inną niż leśna,

będą podlegać podatkowi od nieruchomości.

Działalność leśna

Za działalność leśną, w rozumieniu Ustawy o lasach, uważa się działalność właścicieli, posiadaczy lub zarządców lasów w zakresie zarządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, utrzymywania i powiększania zasobów i upraw leśnych, gospodarowania zwierzyną, pozyskiwania – z wyjątkiem skupu – drewna, żywicy, choinek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego, a także sprzedaż tych produktów w stanie nieprzerobionym.

Ewidencja gruntów

Zasadnicze znaczenie przy klasyfikowaniu danego gruntu na potrzeby opodatkowania mają dane zawarte w ewidencji gruntów.

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie ewidencji gruntów i budynków, grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione dzielą się na:

- lasy oznaczone symbolem – Ls,
- grunty zadrzewione i zakrzewione, oznaczone symbolem – Lz lub, w przypadku zadrzewień śródpolnych, zaistniałych na gruntach objętych klasyfikacją gleboznawczą – symbolem złożonym z liter „Lz” oraz symbolu odpowiedniego użytku gruntowego, stanowiącego część składową oznaczenia klasy gleboznawczej gruntu, np. Lz-R, Lz-Ł, Lz-Ps

WAŻNE!

Opodatkowaniu podatkiem leśnym podlegają jedynie lasy oznaczone symbolem Ls. Nie są przedmiotem podatku leśnego grunty oznaczone w ewidencji symbolem Lz, nawet znajdujące się na gruntach leśnych (Lz-Ls).

O zakwalifikowaniu danego obszaru do kategorii „las” decydują organy prowadzące ewidencję gruntów.

Nie może tego robić organ podatkowy. Jeżeli zatem dany grunt jest w ewidencji określony jako „Ls”, powinien być opodatkowany podatkiem leśnym, bez względu na jego obszar.

Grunt oznaczony „Ls”

Jeżeli grunt nie jest w ewidencji oznaczony symbolem „Ls”, nie podlega opodatkowaniu podatkiem leśnym. W efekcie typowy las – zbiorowisko drzew na określonym terenie – może być w ewidencji oznaczony np. jako użytek rolny i opodatkowany podatkiem rolnym.

W przypadku stwierdzenia, że dany grunt odpowiada cechom lasu z Ustawy o lasach, zainteresowany podmiot może wszcząć starania o przekwalifikowanie gruntu, a następnie wystąpić do starosty jako organu prowadzącego ewidencję gruntów i budynków o dokonanie stosownych zmian.

Dopiero zmiana oznaczenia gruntu w ewidencji gruntów na „Ls” powoduje, że od tego gruntu może być naliczany podatek leśny. O dokonanych zmianach w ewidencji gruntów starosta zobowiązany jest powiadomić m.in. organ podatkowy.

Plany zagospodarowania przestrzennego a podatek leśny

Dane zawarte w planach zagospodarowania przestrzennego nie mogą być podstawą do określania zasad realizacji podatku leśnego. O zakwalifikowaniu danego gruntu do kategorii lasów decydują zapisy z ewidencji gruntów.

Nie mogą one być „zastępowane” danymi wynikającymi z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W praktyce często zapisy zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego służą do wykazywania, że las jest (bądź nie)

zajęty na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż leśna. Nie jest to prawidłowy tryb postępowania.

Aby uznać, że dany grunt jest zajęty na działalność, należy stwierdzić, że rzeczywiście na tym gruncie są wykonywane czynności składające się na prowadzenie działalności gospodarczej. Sam zapis w dokumencie nie jest wystarczającą podstawą do wyłączenia lasu (Ls) z opodatkowania podatkiem leśnym i zastosowania podatku od nieruchomości.

Droga leśna

Jak będzie opodatkowana droga leśna, jest uzależnione od tego, w jaki sposób w ewidencji gruntów i budynków został oznaczony grunt, po którym przebiega „leśna droga” oraz czy została ona sklasyfikowana jako droga („dr”).

Jeżeli droga taka została oznakowana w rejestrach symbolem „dr”, będzie podlegać opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości. Nie została bowiem zaliczona ani do lasów („Ls”), ani do użytków rolnych (np. „R”). Z kolei jedynie faktyczne urządzenie drogi na działce leśnej („Ls”) lub użytku rolnym (np. „R”), bez wydzielenia geodezyjnego („dr”), spowoduje, iż taka droga będzie podlegać opodatkowaniu podatkiem leśnym lub podatkiem rolnym.

Inna działalność gospodarcza niż leśna

Nie podlegają opodatkowaniu podatkiem leśnym lasy zajęte na wykonywanie innej działalności gospodarczej, niż działalność leśna. Jeżeli las jest zajęty na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż działalność leśna, to podlega opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości według najwyższych stawek, przewidzianych dla gruntów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.

W Ustawie o podatku leśnym nie ma definicji działalności gospodarczej. Należy więc przyjąć rozumienie tego pojęcia z Ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 173, poz. 1807). Zgodnie z art. 2 tej ustawy działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, handlowa, budowlana, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

Las zajęty na działkę siedliskową

Przy opodatkowaniu lasu zajętego na działkę siedliskową z domem mieszkalnym i budynkami gospodarczymi zasadnicze znaczenie będzie miał sposób jej sklasyfikowania w ewidencji gruntów. Jeżeli działka ta będzie w ewidencji oznaczona Ls, to podlega w całości opodatkowaniu podatkiem leśnym, łącznie z gruntami zajętymi na budynki. W przypadku oznaczenia tej działki symbolem np. B-Ls, będzie ona podlegała opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości, ponieważ grunt tak oznaczony nie jest lasem w rozumieniu rozporządzenia w sprawie ewidencji gruntów, które jak wskazano na początku niniejszego rozdziału ma znaczenie rozstrzygające.

Grunty zadrzewione i zakrzewione – „Lz”

Opodatkowanie gruntów zadrzewionych i zakrzewionych jest za-

leżne od ich klasyfikacji gleboznawczej.

Grunty zadrzewione i zakrzewione są jednym z rodzajów użytków gruntowych i w ewidencji gruntów są oznaczone symbolem Lz lub w przypadku zadrzewień śródpolnych, zaistniałych na gruntach objętych klasyfikacją gleboznawczą – symbolem złożonym z liter „Lz” oraz symbolu odpowiedniego użytku gruntowego, stanowiącego część składową oznaczenia klasy gleboznawczej gruntu, np. Lz-R, Lz-Ł, Lz-Ps.

Jeżeli grunt w ewidencji gruntów jest sklasyfikowany np. jako Lz – Ps III, to podlega opodatkowaniu podatkiem rolnym, chyba że jest zajęty na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Opodatkowaniu tym podatkiem, obok użytków rolnych, podlegają „grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych”, a więc Lz, posiadające klasyfikację gleboznawczą. Jednak taki korzysta ze zwolnienia od podatku rolnego, ponieważ według Ustawy o podatkach i opłatach lokalnych grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych są bezterminowo zwolnione od podatku rolnego.

Jeżeli grunty sklasyfikowane jako Lz położone na gruntach posiadających klasyfikację gleboznawczą zostaną zajęte na działalność gospodarczą, to będzie podlegał opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości. Natomiast grunt zadrzewiony i za-

krzewiony położony na innych gruntach niż użytki rolne (symbol Lz) podlega opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości. Jest on jednak zwolniony od podatku od nieruchomości na podstawie Ustawy o podatkach i opłatach lokalnych.

Nieużytki położone w lesie

Nieużytki są w ewidencji gruntów oznaczone symbolem N. Są to różnego rodzaju bagna, moczary, urwiska, piaski itp. grunty. Nie mogą być opodatkowane podatkiem leśnym z uwagi na to, że podatkowi temu podlegają jedynie grunty oznaczone symbolem Ls.

Nieużytki co do zasady podlegają opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości. Jednak, o ile nieużytki nie są zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej, to na podstawie przepisów Ustawy o podatkach i opłatach lokalnych podlegają zwolnieniu od podatku od nieruchomości.

W następnym numerze o tym, kto jest zobowiązany do płacenia podatku leśnego, sposób obliczania jego wysokości oraz zwolnienia od tego podatku. ■

*dr Michał Kuliński
adwokat*

§ Podstawa prawna:
– Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (Dz.U. z 2002 r. Nr 200, poz. 1682 ze zmianami).

! Temat numeru

Krajowa baza o emisjach gazów cieplarnianych i innych substancjach

Krajowy ośrodek bilansowania i zarządzania emisjami, realizując zadania wynikające z art. 3 ust. 2 pkt 1 Ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji (Dz.U. Nr 130, poz. 1070, z późn.

zm.), które dotyczą prowadzenia Krajowej bazy o emisjach gazów cieplarnianych i innych substancji, udostępnił na stronie internetowej pod adresem: <http://www.krajowabaza.kobize.pl> możliwość dokonania rejestracji w Krajowej bazie.

Zakres Krajowego systemu bilansowania i prognozowania emisji

W ramach Krajowego systemu bilansowania i prognozowania emisji będą gromadzone, przetwarzane,

szacowane, prognozowane, bilansowane i zestawiane informacje o emisjach z poszczególnych instalacji.

Krajowy system obejmuje informacje o:

- 1) wielkościach emisji gazów cieplarnianych i innych substancji wprowadzanych do powietrza przez podmioty korzystające ze środowiska,
- 2) wielkościach produkcji oraz charakterystyce surowców i paliw towarzyszących emisjom,
- 3) środkach technicznych, mających na celu zapobieganie lub ograniczanie emisji,
- 4) wielkościach emisji zredukowanej i emisji unikniętej w wyniku przedsięwzięć realizowanych przez podmioty korzystające ze środowiska oraz terminach osiągnięcia tych redukcji,
- 5) planowanych terminach uruchomienia nowych przedsięwzięć oraz wielkości emisji gazów cieplarnianych i innych substancji wprowadzanych do powietrza z tych przedsięwzięć,
- 6) aktywnościach związanych z prowadzeniem działalności przemysłowej, transportem, rolnictwem, leśnictwem i usługami,
- 7) prognozach zmian aktywności dla poszczególnych sektorów gospodarki.

Ww. informacje od poszczególnych przedsiębiorstw są gromadzone w Krajowej bazie, którą prowadzi Krajowy ośrodek. Ustawa nakłada na podmioty korzystające ze środowiska obowiązek sporządzania i wprowadzania do Krajowej bazy, w terminie do końca lutego każdego roku kalendarzowego, raportu za poprzedni rok kalendarzowy, zawierającego szczegółowe informacje o wielkości emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji oraz prowadzonej działalności, na skutek której występuje emisja.

✓ WAŻNE!

W przypadku, gdy obowiązek sporządzenia i wprowadzenia raportu jest związany z eksploatacją instalacji, podmiotem zobowiązanym do sporządzenia i wprowadzenia raportu rocznego jest prowadzący instalację.

Raport

Raport powinien zawierać:

- 1) wielkości emisji gazów cieplarnianych i innych substancji wprowadzanych do powietrza,
- 2) wielkości produkcji oraz charakterystykę surowców i paliw towarzyszących emisjom,
- 3) informacje o środkach technicznych, mających na celu zapobieganie lub ograniczanie emisji,
- 4) wielkości emisji zredukowanej i emisji unikniętej w wyniku przedsięwzięć realizowanych oraz terminy osiągnięcia tych redukcji,
- 5) planowane terminy uruchomienia nowych przedsięwzięć oraz wielkości emisji gazów cieplarnianych i innych substancji wprowadzanych do powietrza z tych przedsięwzięć.

Wielkości emisji, o których mowa w pkt 1, ustala się na podstawie prowadzonych pomiarów lub na podstawie informacji o wielkości produkcji, zużyciu paliw lub surowców i odpowiadających tym wielkościom wskaźników emisji.

✓ WAŻNE!

Minister Środowiska może określić w rozporządzeniu sposoby ustalania wielkości emisji dla poszczególnych rodzajów instalacji. Jeżeli wielkość emisji którejkolwiek z substancji różni się od podanej w poprzednim roku o więcej niż 10% i nie wynika to ze zmniejszenia produkcji w takiej samej proporcji, Krajowy ośrodek przekaze wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska w terminie do dnia 15 kwietnia każdego roku raporty dotyczące tych instalacji w celu dokonania oceny informacji w nich zawartych.

Pierwszy raport należy sporządzić i wprowadzić do Krajowej bazy za rok 2010 r. w terminie do końca lutego 2011 r. W związku z powyższym niezbędne jest utworzenie konta w Krajowej bazie i obecnie po zalogowaniu się na ww. stronę internetową można dokonać takiej rejestracji. Wykonywanie zadań Krajowego ośrodka powierzono Instytutowi Ochrony Środowiska w Warszawie.

Zadania Krajowego ośrodka

Zadania Krajowego ośrodka to:

- 1) wykonywanie zadań związanych z funkcjonowaniem Krajowego systemu bilansowania i prognozowania emisji, w tym prowadzenie Krajowej bazy o emisjach gazów cieplarnianych i innych substancji, zwanej dalej „Krajową bazą”,
- 2) prowadzenie Krajowego rejestru jednostek Kioto,
- 3) opiniowanie wniosków o wydanie listu popierającego oraz wniosków o wydanie listu zatwierdzającego realizację projektów wspólnych wdrożeń realizowanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 4) prowadzenie wykazu projektów wspólnych wdrożeń realizowanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, posiadających listy popierające lub listy zatwierdzające,
- 5) prowadzenie wykazu jednostek uprawnionych do weryfikacji raportów dotyczących osiągniętych efektów związanych z redukcją emisji gazów cieplarnianych w ramach Krajowego systemu zielonych inwestycji lub projektów wspólnych wdrożeń oraz sporządzanie raportów, o których mowa w art. 40 ust. 7 pkt 2,
- 6) sporządzanie raportów i prognoz dotyczących wielkości emisji,
- 7) opracowanie metodyki ustalania wielkości emisji dla poszcze-

- gólnych rodzajów instalacji lub aktywności oraz metodyki wyznaczania wskaźników emisji na jednostkę wyprodukowanego towaru, zużytego paliwa lub surowca,
- 8) opracowanie wskaźników emisji na jednostkę wyprodukowanego towaru, zużytego paliwa lub surowca,
- 9) sporządzanie zestawień informacji i raportów, w szczególności na potrzeby:

- statystyki publicznej,
- systemu opłat za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- systemu bilansowania emisji gazów cieplarnianych,
- systemu bilansowania i rozliczania wielkości emisji dwutlenku siarki (SO₂) i tlenków azotu (NO_x) dla dużych źródeł spalania,
- sprawozdawczości w ramach wspólnotowego systemu handlu

- uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych,
- bieżącej oceny jakości powietrza, w tym analiz modelowych.

Anna Wojniak-Bieńko

§ Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji (Dz.U. Nr 130, poz. 1070, z późn. zm.).

Finanse

Jakie są jeszcze szanse na pozyskanie dofinansowania do projektów środowiskowych?

Większość środków przeznaczonych na ochronę środowiska jest już przypisanych do konkretnych projektów. Zgodnie z informacjami rządu wydatkowanie tych środków idzie dobrze i coraz lepiej. Jednak posłowie mają duże wątpliwości, przede wszystkim odnośnie do wpływu tych działań na wypełnienie zobowiązań akcesyjnych w obszarze ochrony środowiska.

W ostatnich tygodniach sejmowa Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa intensywnie pracowała nad materiałami dotyczącymi wydatkowania środków unijnych i realizacji zobowiązań akcesyjnych.

Wykorzystanie środków unijnych

Kwestiom wykorzystania środków unijnych przeznaczonych na inwestycje w ochronie środowiska i efektów ekologicznych tych Inwestycji było poświęcone posiedzenie sejmowej Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, które odbyło się 8 lipca br.

Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez przedstawicieli rządu

w ramach priorytetów I-V Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko złożono łącznie 1031 wniosków aplikacyjnych, o łącznej kwocie całkowitej około 53,5 mld zł (alokacja dostępna w osiach I-V wynosi ok. 20 mld zł).

Komisja Europejska wydała 6 decyzji o dofinansowanie dla tzw. dużych projektów (Piotrków Trybunalski, Nowy Sącz, Wałecz, Tarnowskie Góry, Nowa Sól oraz Gdańsk – w tym ostatnim przypadku chodzi o projekt odpadowy). Ponadto do Komisji Europejskiej przekazano 9 projektów, które obecnie oczekują na wydanie decyzji o dofinansowaniu. Dotyczy to: Żor, Parsęty, Lędziny, Mikołowa, Bielska-Białej, Sochaczewa, Głuchołazów, Wasilkowa i Końskich.

W tym samym czasie Ministerstwo Środowiska wydało 363 potwierdzenia o dofinansowaniu dla projektów o wartości do 25 mln euro. Podpisano 335 umów o dofinansowanie o łącznej wartości około 10 mld zł, tj. około 50% dostępnej alokacji. Poziom zakontraktowania w osi II. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi jest znacznie niższy, bo jest to zaledwie 17%.

Podczas posiedzenia Komisji sejmowej podkreślano, że w skali całej ochrony środowiska dokonano płatności w wysokości 172 mln zł, co nie jest imponującą wielkością w stosunku do łącznej kwoty dofinansowania z funduszy Unii Europejskiej w wysokości 9,1 mld zł. Należy również podkreślić, że dotychczas wpływ realizowanych projektów na wypełnienie zobowiązań akcesyjnych nie jest też zauważalny, szczególnie w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi.

Zagadnieniom tym było poświęcone wcześniejsze posiedzenie Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (24 czerwca br.). Podczas posiedzenia rozpatrywana była m.in. informacja Ministra Środowiska nt. „Stan realizacji zobowiązań akcesyjnych Polski w dziedzinie ochrony środowiska wynikających z Traktatu Akcesyjnego o przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej”.

Rodzajem podsumowania tego dokumentu może być wypowiedź Pani Poseł Mirosławy Masłowskiej: „Muszę powiedzieć, że bardzo niechętnie zabieram głos, bo wydaje mi się, że od pięciu lat ciągle mówię to samo. Tragiczne jest to, że w gruncie

rzeczy nie ma ani na krok postępu. Ten materiał dobitnie świadczy o tym, że wypełnienie zobowiązań akcesyjnych, osiągnięcie docelowej poprawy jakości środowiska, jeśli chodzi o odpady komunalne, nie posunęło się ani o krok, chociaż wszyscy wiedzieliśmy, że trzeba je spełnić.

Dyrektywa w sprawie odpadów – nie została zrealizowana, spalanie odpadów – nie, składowanie odpadów – nie, opakowania i odpady opakowaniowe – nie, zużyte baterie i akumulatory – też nie. Mam zasadnicze pytanie do pana ministra – co dalej?”

W sprawozdaniu z posiedzenia trudno znaleźć odpowiedź na to pytanie, może poza tym, co wciąż powraca jak mantra: może uda się przekonać Komisję Europejską, że nie możemy sobie dać rady, bo zadania nas przerastają.

Nie zmienia to faktu, że przygotowując nowe projekty, trudno liczyć na środki finansowe z Brukseli w obecnym okresie programowania. Według danych wygenerowanych z Krajowego Systemu Informatycznego KSI SIMIK 07-13 od początku uruchomienia programów do 1 sierpnia 2010 r. złożono 138,4 tys. wniosków (poprawnych pod względem formalnym) na całkowitą kwotę dofinansowania (zarówno środki unijne, jak i środki krajowe) 314,5 mld zł.

W tym samym okresie podpisano z beneficjentami 38 881 umów o dofinansowanie na kwotę 162,1 mld zł wydatków kwalifikowalnych, w tym dofinansowanie w części UE 113,7 mld zł, co stanowi 43,3 proc. alokacji na lata 2007-2013. Wartość wydatków beneficjentów uznanych za kwalifikowane, wynikająca ze złożonych wniosków o płatność, wyniosła 37,7 mld zł, a w części dofinansowania UE 27,7 mld zł. Jeszcze więcej jest środków, które jeszcze nie są zakontraktowane, ale są w trakcie procedury oceny i mają duże szanse na pozyskanie finansowania.

Ze względu na różne zmienne czynniki (m.in. zmiany kursu EURO, ale nie tylko) następują wciąż jeszcze przepływy w puli środków unijnych. Dobrym przykładem jest sektor odpadowy, gdzie z jednej strony mamy informację, że być może uwolniona zostanie jakaś kwota środków, bo nie ma przygotowanych projektów kluczowych.

Z drugiej strony niedawno pojawiła się informacja, że na projekty spalarniowe potrzeba znacznie więcej pieniędzy niż ich zabezpieczono. Zaplanowano na ten cel 2,5 mld zł, a po ostatecznych przeliczeniach okazało się, że beneficjenci chcą, bagatela, jeszcze prawie 1 mld zł dodatkowo. Zatem jeszcze wiele się może zmienić, jednak większą część rozgrywki o fundusze unijne mamy już za sobą.

W materiałach dotyczących Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w wielu przypadkach znajdziemy informację: „obecnie nie planuje się – wyczerpanie alokacji dla działania”.

W działaniach środowiskowych jedyny określony termin to w Priorytecie IV, Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska, dla działania 4.1 Wsparcie systemów zarządzania środowiskowego – II półrocze 2010 r.

Regionalne programy

W regionalnych programach tylko w nielicznych przypadkach można znaleźć jeszcze terminy konkursów.

DOLNOŚLĄSKIE

4.3 Poprawa jakości powietrza – luty 2011 r.; alokacja 3 000 000 EURO.

4.6 Wsparcie instytucji zajmujących się zabezpieczeniem środowiska naturalnego – luty 2011; alokacja 3 625 398 EURO.

4.7 Ochrona bioróżnorodności i edukacja ekologiczna – maj 2011 r.; alokacja 1 470 378 EURO.

KUJAWSKO-POMORSKIE

Oś Priorytetowa II. Zachowanie i racjonalne użytkowanie środowiska.

Działanie 2.2. Gospodarka odpadami – II kw. 2011 r.; alokacja 14 530 114,00 EURO.

Działanie 2.4. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku (energia odnawialna) – lipiec 2010 r.; alokacja 12 792 448,00 EURO.

Działanie 2.5. Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska – I kw. 2011 r.; alokacja 1 000 000,00 EURO.

Działanie 2.6. Ochrona i promocja zasobów przyrodniczych – październik 2010 r.; alokacja 4 755 019,00 EURO.

LUBELSKIE

Oś Priorytetowa VI. Środowisko i czysta energia.

6.1 Ochrona i kształtowanie środowiska.

Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi – wrzesień 2010 r.; alokacja 18,6054 EURO.

Bezpieczeństwo ekologiczne wrzesień 2010 r.; alokacja 5,2983 EURO.

LUBUSKIE

Brak informacji na temat konkursów środowiskowych.

ŁÓDZKIE

Brak informacji na temat konkursów środowiskowych.

MAŁOPOLSKIE

7.3 Gospodarka odpadami sierpień-wrzesień 2010; alokacja 5 000 599 (33% całkowitej alokacji).

MAZOWIECKIE

4.3 Ochrona powietrza, energetyka (konkurs zamknięty bez preselekcji) wrzesień-październik 2010 (30 000 000 zł).

OPOLSKIE

Oś priorytetowa 4. OCHRONA ŚRODOWISKA.

4.1 Infrastruktura wodno-ściekowa i gospodarka odpadami – PROCEDURA KONKURSOWA: 15 września-29 września 2010 r.

4.4 Ochrona bioróżnorodności Opolszczyzny – PROCEDURA KONKURSOWA: 1 września-15 września 2010 r.

PODKARPACKIE

OŚ PRIORYTETOWA IV. OCHRONA ŚRODOWISKA I ZAPOBIEGANIE ZAGROŻENIOM.

Działanie 4.1 Infrastruktura ochrony środowiska.

Schemat B. Zaopatrzenie w wodę – data rozpoczęcia naboru: marzec 2011 r., data zakończenia naboru: II kwartał 2011 r. (S)

Działanie 4.2 Infrastruktura przeciwpowodziowa i racjonalna gospodarka zasobami wodnymi, data rozpoczęcia naboru: sierpień 2010 r., data zakończenia naboru: IV kwartał 2010 r. (S)

Działanie 4.3 Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej, data rozpoczęcia naboru: luty 2011 r., data zakończenia naboru: I-II kwartał 2011 r. (S)

PODLASKIE

Brak informacji o nowych konkursach środowiskowych.

POMORSKIE

Oś priorytetowa 5. Środowisko i energetyka przyjazna środowisku: nie planuje się przeprowadzenia kolejnego naboru ze względu na wyczerpanie alokacji.

ŚLĄSKIE

V. Środowisko.

5.3 Czyste powietrze i odnawialne źródła energii: 6 kwietnia-6 czerwca 2011 r.; alokacja 11,06 mln EURO.

5.4 Zarządzanie środowiskiem: 8 listopada 2010-10 stycznia 2011.

5.5 Dziedzictwo przyrodnicze: 8 listopada 2010-10 stycznia 2011.

ŚWIĘTOKRZYSKIE

Nie planuje się naboru projektów środowiskowych.

WARMIŃSKO-MAZURSKIE

6. Środowisko przyrodnicze.

6.1 Poprawa i zapobieganie degradacji środowiska poprzez budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury ochrony środowiska.

6.1.1 Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi, data rozpoczęcia naboru: 1 września 2010 r.; alokacja 2 637 765,85 EURO.

W harmonogramie na kolejne lata (2011-2013) brak informacji na temat konkursów środowiskowych.

WIELKOPOLSKIE

Z uwagi na planowane wyczerpanie alokacji w Priorytecie III. Środowisko przyrodnicze (działania

3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7) nie przewiduje się kolejnych naborów.

ZACHODNIOPOMORSKIE

Oś priorytetowa 4. Infrastruktura ochrony środowiska.

Działanie 4.2 Gospodarka odpadami – sierpień 2010 r.

Działanie 4.4 Ochrona powietrza – październik 2010 r.

Działanie 4.5 Ochrona przyrody i zapobieganie zagrożeniom.

4.5.1 Promowanie bioróżnorodności i ochrona przyrody (w tym NATURA 2000) – grudzień 2010 r.

Należy pamiętać, że jest jeszcze sporo potencjalnych projektodawców, którzy do tej pory nie działali zbyt aktywnie. Informacja, że ogłaszane są praktycznie ostatnie konkursy sprawia najpewniej, że ilość zgłaszanych projektów będzie znacznie większa, niż ilość dostępnych środków.

Zatem tym, którzy nie mają własnych środków i nie pozyskują środków na rynku kapitałowym, pozostaje liczyć na to, że potencjalni beneficjenci nie zrealizują projektów w zakładanych terminach i jakieś środki uda się wygospodarować na nowe konkursy ogłaszane w końcówce okresu programowania 2007-2013.

Można czekać na kolejny okres programowania 2014-2020. Ale dziś nie wiadomo, czy jakieś pieniądze będą, a jeżeli tak, to ewentualnie kiedy i ile. Biorąc pod uwagę tempo rozkręcania się systemu w obecnym okresie to pierwsze nowe pieniądze nawet, jeśli będą, nie pojawią wcześniej niż za kilka lat. ■

Krzysztof Choromański

Finanse

Środki europejskie na badania naukowe w ochronie środowiska

Został otwarty kolejny, piąty konkurs w obszarze Środowisko w ramach 7. Programu Ramowego w zakresie badań i rozwoju technologicznego. Od 20 lipca do 5 października można składać aplikacje dotyczące finansowania środowiskowych badań naukowych.

7. Program Ramowy w zakresie badań i rozwoju technologicznego (7PR) jest największym mechanizmem finansowania i kształtowania badań naukowych na poziomie europejskim. Jest to program siedmioletni (2007-2013), o budżecie wynoszącym prawie 54 miliardy euro, co przy obecnych kosztach stanowi wzrost o około 63% w porównaniu z 6PR.

7PR jest podstawowym instrumentem realizacji celu strategicznego, jaki wyznaczyła w marcu 2000 roku w Lizbonie Rada Europejska: przekształcenie UE w najbardziej konkurencyjną i dynamiczną, opartą na wiedzy gospodarkę na świecie, zdolną do zapewnienia trwałego wzrostu gospodarczego, stworzenia liczniejszych i lepszych miejsc pracy oraz zagwarantowania większej spójności społecznej. Trójkąt wiedzy, który tworzą edukacja, badania i innowacje, jest niezbędny do osiągnięcia tego celu.

Cele 7PR

Biorąc pod uwagę wyzwania stojące przed Europą, 7PR ma następujące cele:

- wspieranie współpracy ponadnarodowej we wszystkich obszarach badań i rozwoju technologicznego,
- zwiększenie dynamizmu, kreatywności i doskonałości europejskich badań naukowych w pionierskich dziedzinach nauki,

- wzmocnienie potencjału ludzkiego w zakresie badań i technologii przez zapewnienie lepszej edukacji i szkoleń, łatwiejszego dostępu do potencjału i infrastruktury badawczej, wzrost uznania dla zawodu naukowca oraz zachęcenie badaczy do mobilności i rozwijania kariery naukowej,
- zintensyfikowanie dialogu między światem nauki i społeczeństwem w Europie w celu zwiększenia społecznego zaufania do nauki,
- wspieranie szerokiego stosowania rezultatów i rozpowszechniania wiedzy uzyskanej w wyniku działalności badawczej, finansowanej ze środków publicznych.

7PR składa się z czterech programów szczegółowych, uzupełnionych o program szczegółowy, obejmujący badania nuklearne (EURATOM) i działania Wspólnotowego Centrum Badawczego (JRC).

Program WSPÓŁPRACA (COOPERACION)

Program WSPÓŁPRACA (COOPERACION) ma na celu wspieranie ponadnarodowej współpracy naukowo-badawczej w wybranych dziedziach obszarach tematycznych:

- Zdrowie.
- Żywność, rolnictwo, rybołówstwo i biotechnologia.
- Technologie informacyjne i komunikacyjne.
- Nanonauki, nanotechnologie, materiały i nowe technologie produkcyjne.
- Energia.
- Środowisko (łącznie ze zmianami klimatycznymi).
- Transport (łącznie z aeronautyką).
- Nauki społeczno-ekonomiczne i humanistyczne.
- Przestrzeń kosmiczna.
- Bezpieczeństwo.

Programy: POMYSŁY (IDEAS), LUDZIE (PEOPLE), MOŻLIWOŚCI (CAPACITIES)

Program POMYSŁY (IDEAS) będzie wspierał badania znajdujące się na granicy wiedzy (frontier research), inicjowane przez naukowców we wszystkich dziedzinach nauki.

Celem programu LUDZIE (PEOPLE) jest ilościowe i jakościowe wzmocnienie potencjału ludzkiego w zakresie badań i rozwoju technologicznego w Europie oraz zachęcanie do mobilności międzynarodowej i międzysektorowej.

Program MOŻLIWOŚCI (CAPACITIES) ma na celu wspieranie kluczowych aspektów europejskiego potencjału w zakresie badań, rozwoju technologicznego i innowacji takich, jak infrastruktury badawcze, regionalne klastry badawcze, rozwój pełnego potencjału badawczego we wspólnotowych regionach konwergencji i regionach najbardziej oddalonych, badania na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, problemy budowy społeczeństwa opartego na wiedzy, koordynacja polityki badawczej oraz horyzontalne działania w zakresie współpracy międzynarodowej.

WSPÓLNOTOWE CENTRUM BADAWCZE

WSPÓLNOTOWE CENTRUM BADAWCZE (JOINT RESEARCH CENTRE – JRC) – 7PR będzie wspierało działania naukowe i technologiczne prowadzone przez JRC, nienależące do obszaru badań jądrowych. JRC uzupełnia działania prowadzone przez w państwach członkowskich, związane z wykorzystaniem funduszy strukturalnych, zwłaszcza w przemyśle, rolnictwie i edukacji, ochronie środowiska.

Program EURATOM ma na celu wspieranie działań badawczo-szkoleniowych z zakresu energetyki jądrowej.

Podstawowym celem w obszarze Środowisko (łącznie ze zmianami klimatu) jest zrównoważone zarządzanie środowiskiem i jego zasobami: badanie interakcji pomiędzy klimatem, biosferą, ekosystemami i działalnością człowieka, opracowanie nowych technologii, narzędzi i usług w celu rozwiązywania ogólnosięwiatowych problemów ekologicznych. Wykorzystywanie wyników dla poprawy pozycji Europy na rynkach technologii środowiskowych oraz dla potrzeb polityki.

Przewidziane działania

Przewidziane działania to:

- 1) Zmiany klimatu, zanieczyszczenie środowiska i zagrożenia:
 - Niekorzystne oddziaływanie na środowisko i klimat: mechanizmy zmian klimatu, zanieczyszczenia powietrza, gleby i wody; zmiany w składzie atmosfery i obiegu wody; wpływ na różnorodność biologiczną i ekosystemy,
 - Środowisko i zdrowie: wpływ środowiskowych czynników stresowych na zdrowie człowieka, analiza kosztów i korzyści z opracowania strategii ich zapobiegania,
 - Zagrożenia naturalne: prognozowanie/ryzyko występowania katastrof naturalnych; opracowanie systemów wczesnego ostrzegania; strategie zapobiegania/łagodzenia skutków, zarządzanie w sytuacjach kryzysowych.
- 2) Zrównoważone gospodarowanie zasobami:
 - Ochrona oraz zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi i wytworzonymi przez człowieka oraz różnorodność biologiczna: ekosystemy; zasoby wodne; gospo-

Tabela 1. BUDŻET 7PR na lata 2007-2013

Program Szczegółowy	Budżet w mln euro
COOPERATION (WSPÓŁPRACA)	32 413
1. Zdrowie	6 100
2. Żywność	1 935
3. Technologie informacyjne	9 050
4. Nanonauki	3 475
5. Energia	2 350
6. Środowisko	1 890
7. Transport	4 160
8. Nauki społeczno-ekonomiczne	623
9. Przestrzeń Kosmiczna	1 430
10. Bezpieczeństwo	1 400
IDEAS (POMYSŁY)	7 510
PEOPLE (LUDZIE)	4 750
CAPACITIES (MOŻLIWOŚCI)	4 097
1. Infrastruktury badawcze	1 715
2. Badania na rzecz MŚP	1 336
3. Regiony wiedzy	126
4. Potencjał badawczy	340
5. Nauka w społeczeństwie	330
6. Spójny rozwój polityk badawczych	70
7. Współpraca międzynarodowa	180
Nienuklearne działania JRC	1 751
Budżet 7PR	50 521
EURATOM	2 751

- darowanie odpadami; ochrona różnorodności biologicznej, gleby, dna morskiego, lagun i strefy brzegowej, krajobrazu; zrównoważone korzystanie z zasobów leśnych; urbanistyka i tereny przemysłowe; zarządzanie danymi i usługi informacyjne,
 - Gospodarowanie środowiskami morskimi: wpływ działalności człowieka na środowisko morskie i jego zasoby; strefa brzegowa; ekosystemy głębinowe; geologia dna morskiego.
- 3) Technologie środowiskowe:
 - Technologie środowiskowe, mające na celu: obserwację, symulację, zapobieganie zagrożeniom, łagodzenie skutków katastrof; poprawę stanu środowiska naturalnego i stworzonego przez człowieka (dotyczy wody, klimatu, powietrza, środowiska miejskiego i wiejskiego, gleb, odpadów, procesów produkcyjnych),
 - 4) Narzędzia obserwacji i oceny Ziemi:
 - Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego, w tym siedlisk ludzkich: ocena uszkodzeń obiektów, strategie konserwacji, promowanie integracji dziedzictwa kulturowego z otoczeniem miejskim,
 - Ocena, weryfikacja i testowanie technologii: metody i narzędzia oceny zagrożeń środowiskowych i cyklu życiowego w odniesieniu do procesów, technologii i produktów, naukowe i technologiczne aspekty przyszłego europejskiego programu weryfikacji i testowania technologii środowiskowych.
 - Systemy obserwacji Ziemi i oceanów oraz metody monitorowania środowiska i zrównoważonego rozwoju: wkład w rozwój i integrację systemów obserwacji w zakresie kwestii środowiskowych i kwestii zrównoważonego

- rozwoju w ramach Globalnej Sieci Systemów Obserwacji Ziemi (GEOSS),
- Metody prognozowania oraz narzędzia oceny w zakresie zrównoważonego rozwoju: modelowanie powiązań gospodarka/środowisko/społeczeństwo, rozwój podstawowej wiedzy i metodologii w zakresie oceny wpływu zasady zrównoważonego rozwoju na gospodarowanie terenami, gospodarkę morską; rozwój miast, napięcia społeczne i gospodarcze związane ze zmianami klimatu.

W ostatnich dniach, dokładnie 20 lipca, został otwarty kolejny, już piąty konkurs, w ramach którego będą finansowane m.in. badawcze projekty w ramach ochrony środowiska. W związku z konkursem Krajowy Punkt Kontaktowy (KPK) Programów Badawczych Unii Europejskiej organizuje spotkanie informacyjne.

KPK od 1999 roku działa przy Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN. Utworzenie KPK to wynik konkursu ogłoszonego przez Komitet Badań Naukowych na realizację akcji informacyjno-szkoleniowych w związku z przystąpieniem Polski do 5. Programu Ramowego Badań i Rozwoju Technologicznego UE (1999-2002).

Podobne zadania Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego powierzył KPK na okres realizacji kolejnych programów ramowych: 6PR (2002-2006) i obecnego 7PR (2007-2013). Wszystkie działania KPK koncentrują się na realizacji głównego celu,

jakim jest zwiększanie polskiego udziału w programach ramowych – kluczowym instrumencie finansowania badań Wspólnoty i realizowania europejskiej polityki naukowo-badawczej. KPK ściśle współpracuje z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Komisją Europejską, Parlamentem Europejskim oraz kluczowymi partnerami polskimi i zagranicznymi z obszaru B+R.

Zadania KPK

Do zadań KPK należy:

- prowadzenie profesjonalnej działalności informacyjnej, szkoleniowej, doradczej, promocyjnej i eksperckiej, przyczyniającej się do pogłębienia europejskiej współpracy badawczej oraz integracji polskiego i europejskiego sektora badawczo-rozwojowego oraz gospodarczego,
- wspieranie rozwoju polskiej gospodarki opartej na wiedzy, integracji środowisk gospodarczych i naukowych, wzrostu konkurencyjności polskich przedsiębiorstw,
- wspieranie rozwoju i integracji polskiego sektora B+R w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim,
- wspieranie rozwoju karier naukowych,
- promocja Polski na arenie europejskiej, wzmacnianie współpracy zagranicznej i międzynarodowej pozycji Polski,
- prowadzenie działalności eksperckiej, wspomagającej władze publiczne w zakresie Europejskiej Przestrzeni Badawczej,
- promocja Europejskiej Przestrzeni Badawczej i inicjatywy

- europejskich w dziedzinie badań, rozwoju technologii i innowacji,
- koordynacja działań i współpraca z siecią regionalnych, branżowych i lokalnych punktów kontaktowych.

Działania KPK są skierowane do wszystkich jednostek naukowych, przedsiębiorstw, organizacji i władz publicznych zainteresowanych uczestnictwem w programach badawczych Unii Europejskiej.

Działalność KPK, od 1999 roku, jest finansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Dodatkowe środki na wspieranie udziału polskich instytucji w programach europejskich są pozyskiwane w wyniku realizowania, wspólnie z punktami kontaktowymi innych krajów, projektów finansowanych przez Komisję Europejską. Dają one możliwość organizowania międzynarodowych konferencji i warsztatów, zapraszania ekspertów zagranicznych, promocji polskiego potencjału badawczego za granicą, a także są źródłem praktycznej wiedzy z zakresu zarządzania i realizacji projektów.

Spotkanie organizowane przez KPK (INFO DAY z priorytetu ŚRODOWISKO) odbędzie się 14 września 2010 roku w gmachu IPPT, przy ulicy Pawińskiego 5b w Warszawie. Więcej informacji na stronach internetowych: <http://www.kpk.gov.pl/aktualnosci/imprezy/i.html?id=4070> i http://cordis.europa.eu/fp7/dc/index.cfm?fuseaction=UserSite.FP7DetailsCallPage&call_id=318. ■

Krzysztof Chorormański

Masz pytanie do naszych ekspertów?

Chcesz uzyskać więcej informacji na wybrany temat?

Napisz do Redakcji! e-mail: kordowska@dashofer.pl

 Finanse

System zielonych inwestycji – nabór wniosków w ramach I konkursu

Wkrótce ruszą nabory wniosków o dofinansowanie w ramach systemu zielonych inwestycji.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej ogłosił nabór wniosków o dofinansowanie przedsięwzięć w ramach I konkursu programu priorytetowego: System zielonych inwestycji:

- Część 2) – biogazownie rolnicze.
- Część 3) – elektrociepłownie i ciepłownie na biomasę.
- Część 4) – sieci elektroenergetyczne w celu podłączenia farm wiatrowych.

Dofinansowanie

Dla konkursu biogazownie rolnicze oraz elektrociepłownie i ciepłownie na biomasę dofinansowanie udzielane będzie wyłącznie w formie dotacji ze środków zgromadzonych na Rachunku klimatycznym, do 30% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia.

 WAŻNE!

W celu uzyskania dodatkowych środków w formie pożyczki ze środków NFOŚiGW należy złożyć odrębny wniosek.

W przypadku konkursu dla sieci elektroenergetycznych, dofinansowanie będzie udzielane w formie dotacji ze środków zgromadzonych na Rachunku klimatycznym – 200 zł za każdy kW przyłączonej mocy ze źródeł wiatrowej energii odnawialnej, ale nie więcej niż 20% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia. W ramach powyższych konkursów nie przewiduje się dodatkowych dotacji ze środków NFOŚiGW.

Biogazownie rolnicze

Koszt całkowity przedsięwzięcia musi przewyższać 10 mln zł. Kwota

środków w formie dotacji przeznaczonych na dofinansowanie przedsięwzięć wynosi 36 mln zł.

Rodzaje przedsięwzięć

- 1) Budowa, rozbudowa lub przebudowa obiektów wytwarzania energii elektrycznej lub ciepła z wykorzystaniem biogazu rolniczego, z wyłączeniem instalacji odmetanowania składowisk odpadów.
- 2) Budowa, rozbudowa lub przebudowa instalacji wytwarzania biogazu rolniczego w celu wprowadzenia go do sieci gazowej dystrybucyjnej i bezpośredniej.

Termin składania wniosków

Wnioski można składać w dniach od 30 sierpnia do 28 września 2010 roku.

Elektrociepłownie i ciepłownie na biomasę

Koszt całkowity przedsięwzięcia musi przewyższać 2 mln zł. Kwota środków w formie dotacji, przeznaczona na dofinansowanie przedsięwzięć, wynosi 36 mln zł.

Rodzaje przedsięwzięć

Budowa, przebudowa lub rozbudowa obiektów wytwarzania energii elektrycznej lub ciepłej (kogeneracja) z zastosowaniem wyłącznie biomasy (źródła rozproszone o nominalnej mocy cieplnej poniżej 20 MWt).

Termin składania wniosków

Wnioski można składać w dniach od 29 września do 28 października 2010 roku.

Sieci elektroenergetyczne w celu podłączenia farm wiatrowych

Koszt całkowity przedsięwzięcia musi przewyższać 50 mln zł. Kwota środków w formie dotacji, przeznaczona na dofinansowanie przedsięwzięć, wynosi 43,7 mln zł.

Rodzaje przedsięwzięć

Projekty dotyczące budowy lub przebudowy sieci energetycznej w celu umożliwienia przyłączenia niepodłączonych podmiotów wytwarzających energię odnawialną wiatrową do KSE, w tym realizacja następujących zadań:

- 1) zapewnienie przyłączy źródeł wiatrowej energii odnawialnej (transformator, odcinek linii od źródła energii do punktu przyłączeniowego do KSE),
- 2) rozbudowa jednostek rozdzielnic mocy WN 110 kV przez dodatkowe pola (pola liniowe, pola transformatorowe, pola łączników szyn, pola sprzęgła, pola pomiarowe, pola potrzeb własnych, pola odgromnikowe i inne) z przyłączami, ogólna poprawa systemu nadzoru i sterowania (w tym monitoring),
- 3) rozbudowa sieci WN 110 kV – linie napowietrzne lub wzmocnienie linii istniejących poprzez zmianę przewodów i dodanie dodatkowego obwodu,
- 4) połączenie między stacjami transformatorowo-rozdzielczymi WN 110 kV oraz między nimi a siecią przesyłową (220 kV lub 400 kV),
- 5) budowa nowych odcinków sieci napowietrznej i sieci kablowych,
- 6) budowa nowej, w pełni wyposażonej stacji transformatorowo-rozdzielczej WN 110 kV,
- 7) budowa rezerwowych źródeł energii elektrycznej w celu usta-

bilizowania sieci zasilanych okresowo z odnawialnych źródeł energii.

Termin składania wniosków

Wnioski można składać w dniach od 30 sierpnia do 28 września 2010 roku.

We wszystkich konkursach wnioski należy składać bezpośrednio w kancelarii NFOŚiGW albo przesłać drogą pocztową lub kurierem na adres NFOŚiGW odpowiednio z dopiskiem:

- „GIS – Biogazownie rolnicze – Konkurs I”
- „GIS – Biomasa – Konkurs I”

- „GIS – Sieci elektroenergetyczne – Konkurs I

Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej NFOŚiGW: www.nfosigw.gov.pl ■

Redakcja

Finanse

Ochrona gatunków i siedlisk in-situ – nabór wniosków

Rozpoczął się nabór wniosków do Działania 5.1.1 Ochrona gatunków i siedlisk in-situ, Programu Infrastruktura i Środowisko.

Kto może się ubiegać o dofinansowanie?

O dofinansowanie projektów mogą się ubiegać podmioty wymienione w Szczegółowym opisie priorytetów POIiŚ:

- parki narodowe,
- parki krajobrazowe i ich zespoły,
- jednostki organizacyjne Lasów Państwowych,
- organizacje pozarządowe,
- wojewodowie,
- ogrody botaniczne,
- ogrody zoologiczne,
- instytucje naukowe oraz jednostki badawczo-rozwojowe, w tym szkoły wyższe oraz ich jednostki organizacyjne,
- urzędy morskie,
- jednostki rządowe,
- jednostki samorządowe,
- podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające ochroną obszarów chronionych.

W ramach konkursu finansowane będą kompleksowe projekty, służące ochronie in-situ różnorodności biologicznej oraz czynnej ochronie rodzimych gatunków i siedlisk przyrodniczych zagrożonych w skali Europy i kraju.

Przykładowe rodzaje projektów:

- planowanie działań ochronnych, ochrona i odbudowa zdegradowanych siedlisk lądowych i wodnych, w tym morskich,
- ochrona in-situ i reintrodukcja gatunków chronionych,
- wykup gruntów kluczowych dla ochrony przyrody i ich renaturyzacja,
- przywracanie właściwych stosunków wodnych siedlisk wodno-błotnych,
- usuwanie nalotu roślinności drzewiastej i krzewiastej na siedliskach nieleśnych,
- kształtowanie strefy ekotonów na granicy siedlisk leśnych i nieleśnych,
- usuwanie i ograniczanie niekorzystnych wpływów inwazyjnych gatunków obcych,
- zachowanie i poprawa różnorodności biologicznej na terenach niezurbanizowanych.

Dofinansowanie

Projekty mogą być współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego do wysokości 85% wydatków kwalifikowalnych całego projektu. Minimalna wartość projektu wynosi 400 tys. złotych.

Wkład własny Wnioskodawcy, którego wartość nie może być niższa

niż 15% wydatków kwalifikowalnych, mogą stanowić: środki z budżetu państwa w formie współfinansowania krajowego, środki prywatne lub inne środki publiczne, pod warunkiem, że środki te nie pochodzą z programów współfinansowanych przez Unię Europejską.

Środki przeznaczone na dofinansowanie

Kwota środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów w ramach konkursu wynosi 12 mln złotych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Planowane jest jednak zwiększenie alokacji na konkurs do 25 000 000 złotych. Dokładna Informacja o kwocie przeznaczonej na konkurs zostanie podana po aktualizacji dokumentów programowych.

Miejsce i termin składania wniosków

Wnioski należy składać od 2 sierpnia do 20 września 2010 r. w Sekretariacie Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 3, w Warszawie – pokój nr 112.

Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej: www.pois.gov.pl lub instytucji wdrażającej www.ckps.pl

Redakcja

Finanse

Ochrona i zrównoważony rozwój lasów – nabór wniosków

We wrześniu ruszy II nabór wniosków dla programu priorytetowego 6.2 „Ochrona i zrównoważony rozwój lasów”.

Celem programu z zakresu ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów jest zachowanie trwałej wielofunkcyjności lasów, zgodnie z Polityką Leśną Państwa.

Alokacja środków w ramach naboru wynosi 20 000 tys. zł.

Rodzaje przedsięwzięć:

- 1) Zalesianie gruntów porolnych i nieużytków.
- 2) Przebudowa drzewostanów pozostających pod wpływem emisji przemysłowych i na terenach pokłeskowych (w tym odtworzenie lasu na pożaryskich i innych terenach pokłeskowych).
- 3) Przeciwdziałanie i ochrona ekosystemów leśnych przed szkodami powodowanymi przez czynniki biotyczne i abiotyczne.
- 4) Rozwój bazy szkółkarskiej i przechowalniczej na potrzeby reaturalizacji (przebudowy) ekosystemów leśnych i zalesień.

Warunki dofinansowania:

- 1) Minimalna wartość projektu wynosi 150 tys. zł.
- 2) Dla przedsięwzięć z zakresu merytorycznego, objętego możliwością dofinansowania w ramach V osi POIiŚ, maksymalna wartość projektu wynosi do 400 tys. zł.

- 3) Maksymalna wartość projektu dla przedsięwzięć innych niż wymienione w pkt 2) wynosi 10 000 tys. zł.

Termin składania wniosków

Wnioski o dofinansowanie przedsięwzięć będą przyjmowane w terminie **od 20.09.2010 r. do 1.10.2010 r.**

Nabór wniosków w trybie ciągłym

W przypadku wniosków Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, dotyczących zwalczania wielkoobszarowych gradacji szkodników liściożernych, nabór wniosków pro-

wadzony będzie w trybie ciągłym, przy czym wnioski te powinny zostać złożone w siedzibie NFOŚiGW **nie później niż 14 dni kalendarzowych** od daty podjęcia przez właściwy kompetencyjnie organ decyzji o rozpoczęciu akcji zwalczania gradacji.

I nabór wniosków w trybie konkursowym

W ramach I naboru 2010 dla programu priorytetowego „Ochrona i zrównoważony rozwój lasów” wpłynęły 54 wnioski na łączną kwotę 33 095 156,79 PLN.

Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej NFOŚiGW: www.nfosigw.gov.pl

Redakcja

Wykaz zmian w prawie

Zmiany w prawie	
4 sierpnia 2010 r.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 maja 2010 r. w sprawie wzoru dokumentu potwierdzającego pobranie opłaty depozytowej i dokumentu potwierdzającego zwrot opłaty depozytowej (Dz.U. Nr 130, poz. 878).
4 sierpnia 2010 r.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie stawek opłaty depozytowej (Dz.U. Nr 130, poz. 882).
28 lipca 2010 r.	Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 czerwca 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości kar pieniężnych za naruszenia przepisów o rybołówstwie (Dz.U. Nr 125, poz. 849).
20 lipca 2010 r.	Ustawa z dnia 21 maja 2010 r. o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 119, poz. 804).

Opłaty i fundusze w ochronie środowiska

WYDAWCA: Verlag Dashofer Sp. z o.o., al. Krakowska 271, 02-133 Warszawa
tel.: (+48 22) 559 36 00, 559 36 66, faks: 829-27-00, 829-27-27

Redaktor odpowiedzialny: Anna Kordowska, kordowska@dashofer.pl, www.dashofer.pl
Redakcja i korekta techniczna: Jolanta Stypułkowska. Skład: Dariusz Ziach. Druk: Semafic, Warszawa
Prenumerata: kwartalna 75 zł + 22% VAT, roczna 267 zł (11% taniej) + 22% VAT.

Wpłaty kierować na rachunek: Verlag Dashofer Sp. z o.o. Bank Handlowy S.A., nr 90-10301508-0000000800916003.

Redakcja odpowiada na łamach gazety na wybrane pytania Czytelników przesłane faksem lub pocztą.

© 2010 Dashöfer Holding Ltd & Wydawnictwo Verlag Dashofer. Wszystkie prawa zastrzeżone.

Przedruk w całości lub we fragmentach i rozpowszechnianie bez zgody wydawcy zabronione.

Ze względu na stałe zmiany w polskim prawie oraz niejednolite interpretacje przepisów

Wydawnictwo nie ponosi odpowiedzialności za zamieszczone informacje.